

اتفاقی که یک و نیم قرن پیش در حرم حضرت رقیه(س) رخ داد

اتفاقی که یک و نیم قرن پیش در حرم حضرت رقیه(س) رخ داد...

اتفاقی که یک و نیم قرن پیش در حرم حضرت رقیه(س) رخ داد

مدیر گروه تاریخ و سیره گفت: مدارک قابل اعتمادی در دست است که وجود دختری سه یا چهار ساله از امام حسین(ع) را ثابت می‌کند. این گزارش‌ها نشان می‌دهد که کودک مذکور در خرابه شام وفات یافته است، ولی در مورد نام او نمی‌توان نظر قطعی داد.

به گزارش خبرنگار آیین و اندیشه خبرگزاری فارس، در ایام محرم و صفر، به ویژه روزهای ابتدایی ماه صفر که یادآور ورود خاندان امام حسین به شهر شام است، از مصیبت‌های دخترکی سه‌ساله به نام رقیه(س) بسیار می‌شنویم، از دوران کودکی نام رقیه همواره برای ما یادآور غم و اندوه معصومانه از یک سو و قساوت افسارگسیخته یزیدیان از دیگر سو بوده است. «رقیه» نماد مظلومیت و غربت حق در زمانه پس از رحلت پیامبر است، رقیه سند گویای حقانیت حسین(ع) و درنده‌خویی یزید و یزیدیان است، هر کس در حقانیت حسین اندک شکی داشته باشد و نخواهد دلایل روشن حق‌طلبی او را ببیند، کافی است که رفتار دشمنان او با اهل‌بیتش را مرور کند تا هر شکی از دلش زوده و به راستی و درستی راه او ایمان آورد.

با این وجود چند سالی است که پرسش‌ها و شبهات پیرامون مباحث عاشورا دامان «رقیه» را هم گرفته است. برخی ادعا می‌کنند که امام حسین دختری به نام «رقیه» نداشته است. برخی دیگر نام او را فاطمه و نه رقیه می‌دانند و دیگرانی هم رقیه را دختری از خاندان یکی از یاران امام معرفی می‌کنند.

در این باره با حجت‌الاسلام امیرعلی حسنیو مدیر گروه تاریخ و سیره مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات حوزه علمیه قم گفت‌وگو کردیم.

*آیا دختری سه ساله در کاروان اسرا وجود داشته است؟

امام حسین دخترکی سه یا چهارساله داشته که همراه کاروان به دمشق می‌رود، اما در آنجا از دنیا می‌رود. البته ممکن است نتوانیم از همه آنچه بر فراز منبرها و در مرثیه‌ها در مصیبت او می‌خوانند، دفاع کنیم، اما مسلماً مرگ کودکی نوپا بر اثر مشقت‌ها و آزارهایی که در طول سفر سخت و طاقت‌فرسای کربلا تا کوفه و کوفه تا شام بر اهل بیت رفته است، دور از انتظار نیست؛ خصوصاً اینکه دختران، اغلب وابستگی خاصی به پدر دارند و نبود طولانی مدت پدر کودک را به سوی افسردگی و غمزدگی جانکاه می‌کشد.

*منابع تاریخی چه گزارشی درباره دختران امام حسین(ع) داده‌اند؟

-شواهد و مدارک قابل اعتمادی در دست است که وجود دختری سه یا چهار ساله از امام حسین(ع) را ثابت می‌کند. این گزارش‌ها نشان می‌دهد که کودک در خرابه شام وفات یافته است، ولی در مورد نام او نمی‌توان نظر قطعی داد.

برخی از تاریخ‌نگاران مانند شیخ مفید در کتاب الارشاد و مرحوم طبرسی در اعلام الوری(1) شمار فرزندان امام حسین(ع) را شش نفر ذکر کرده‌اند؛ 4 پسر و 2 دختر به نام‌های سکینه و فاطمه، در مقابل برخی نویسندگان دیگر شمار فرزندان امام را 9 یا 10 نفر ذکر می‌کنند؛ 6 پسر و 3 دختر یا 4 دختر به نام‌های سکینه، فاطمه و زینب، از تاریخ‌نگارانی که فرزندان امام را 9 یا 10 نفر شماره کرده‌اند، می‌توان به افراد زیر اشاره کرد:

1. ابوالفتح اربلی در «کشف الغمه» شمار فرزندان امام را 10 نفر می‌داند، 6 پسر و چهار دختر به نام‌های سکینه و فاطمه و زینب. البته از دختر چهارم نامی نبرده است.(2)

شواهد و مدارک قابل اعتمادی در دست است که وجود دختری سه یا چهار ساله از امام حسین(ع) را ثابت می‌کند. این گزارش‌ها نشان می‌دهد که کودک در خرابه شام وفات یافته است

2. صاحب مناقب در بیان فرزندان امام حسین(ع) نام 9 فرزند را ذکر می‌کند؛ سه دختر به نام‌های سکینه و فاطمه و زینب و شش پسر.

3. صاحب «شرح احقاق الحق» به نقل از کتاب احسن القصص از علی فکری قاهری و او به نقل از مناقب آل الرسول از محمد بن ابی طلحه، فرزندان امام را 9 تن ذکر می‌کند، شش پسر و سه دختر به نام‌های سکینه و فاطمه و زینب.(3)

با توجه به اینکه شرح حال فاطمه و سکینه در تاریخ معلوم است و آن دو چندین سال پس از واقعه عاشورا زنده بوده‌اند، ولی در مورد زینب دختر دیگر امام حسین(ع) شرح حالی در دست نیست. از این رو احتمال دارد که زینب همان دختر خردسال امام(ع) باشد که در دمشق مدفون و به نام رقیه(س) مشهور است، شواهد اطمینان‌آوری وجود دارد که بر اساس آن نمی‌توان وجود چنان دختری برای امام حسین(ع) را به آسانی انکار کرد. آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی می‌نویسد: ولو مدارک معتبر از وجود چنین دختری ساکت است، لکن با وجود این شهرت عظیم نمی‌توان وجود او را انکار کرد.(4)

* منابع تاریخی از شخصی به نام «رقیه» دختر خردسال امام حسین(ع) هم نام برده‌اند؟

-برخی نویسندگان موثق، شرح حال دخترک خردسالی از امام حسین(ع) را نوشته‌اند که در خرابه شام از دنیا رفته است. در ادامه به برخی از این منابع اشاره می‌کنیم:

1- طبری در «کامل بهایی» می‌نویسد: دخترکی بود چهار ساله شبی از خواب بیدار شد و گفت: پدر من حسین(ع) کجاست؟ این ساعت او را به خواب دیدم! سخت پریشان بود و گریه‌های او زنان و کودکان را به گریه واداشت. چون ناله و فغان از آن‌ها برخاست، یزید از خواب بیدار شد و حال را تفحص کرد. خبر بردند که کودکی از حسین خواب پدر دیده و او را طلب می‌کند. یزید فرمان داد تا سر پدر را برای او ببرند. سر پدر را در زیر سرپوشی نهاد و در مقابل کودک گذاردند. کودک پرسید: این چیست؟ (مأمور) گفت: سر پدر توست! آن دختر بترسید و فریاد برآورد و رنجور شد و در آن چند روز جان به حق تسلیم کرد!(5)

2- صاحب مجمع البحرین در کتاب منتخب به نحو مفصل و مبسوطی چنین نقل می‌کند: «إته کان لمولانا الحسین بنتاً عمرها ثلاث سنوات ... یا اباه من ذالذی خضبک بدمائک یا ابتاه من ذالذی قطع وریدک یا ابتاه من ذالذی ایتمنی علی صغر سنی یا ابتاه من بقی بعدک نرجوه ...»(6)، مولای ما حسین را کودکی سه ساله بود ... شبی از خواب برخاست ... سر را برداشت و با آن به مناجات نشست و گفت: ای پدر! چه کسی محاسنت را به خونت رنگین کرده است؟! ای پدر! چه کسی رگ‌های گردنت را بریده است؟! ای پدر! چه کسی مرا با این سن کم، یتیم کرده است؟! ای پدر! پس از تو امیدم به چه کس باشد؟!

همان گونه که از نقل بالا معلوم می‌شود مرحوم طریحی ماجرای رقیه را از کامل بهایی نقل نمی‌کند؛ چون متن کامل بهایی خیلی خلاصه است و آن دختر را چهار ساله ذکر می‌کند. ولی متن مرحوم طریحی مفصل است و سن آن دختر را سه ساله ذکر کرده است. مرحوم شیخ عباس قمی درباره شخصیت مرحوم طریحی می‌نویسد: «العالم الفاضل المحدث الورع الزاهد العابد الفقیه الشاعر الجلیل».(7)

سیدابراهیم دمشقی حدود سال 1280 هجری قبر شریف را جهت تعمیر می‌شکافد و جنازه دختر خردسالی را در می‌آورد و مدت سه روز نگه می‌دارد

3- محمد مهدی مازندرانی در معالی السبطین می‌نویسد: ... و دختر دیگر امام، رقیه است. خمرآوی در کتاب نفحات می‌نویسد: و حسین را دختری است که رقیه می‌خوانند. مادرش دختر کسری است. رقیه با پدرش از مدینه همراه بود و عمرش 5 یا 7 سال بوده است. او با پدر به کربلا آمد ... اما در شام از دنیا رفت.(8)

استاد فاطمی‌نیا نیز بر اساس تحقیقات خود، وجود رقیه را برای امام حسین(ع) ثابت می‌داند.(9)

صاحب معالی السبطین جریانی را درباره تعمیر مرقد حضرت رقیه در دمشق نقل می‌کند که در چند کتاب دیگر هم نقل شده و استاد فاطمی‌نیا هم بر صحت آن تأکید دارد. ماجرا از این قرار است که سیدی به نام سیدابراهیم دمشقی حدود سال 1280 هجری، قبر شریف را جهت تعمیر می‌شکافد و جنازه دختر خردسالی را در می‌آورد و مدت سه روز نگه می‌دارد، صاحب معالی می‌نویسد: بعد از بازکردن قبر، سید ابراهیم می‌بیند، جنازه دختری است خردسال کمتر از سن بلوغ که بدنش از کثرت ضربات مجروح است.(10)

با توجه به مدارک و شواهد گذشته و شهرتی که قبر حضرت رقیه(س) در دمشق دارد، احتمال اینکه مدارک و سندهای معتبر دیگری که بر وجود رقیه دلالت می‌کند، به علل گوناگون از میان رفته باشد. بنابراین باور به وجود چنین دختری از امام حسین به نام رقیه قابل اطمینان است و به آسانی نمی‌توان آن را مردود دانست.

*پی‌نوشت‌ها:

- 1- الارشاد، شیخ مفید، ج2، باب پنجم، ص 137. و اعلام الوری طبرسی، ج1، ص 477، چاپ اول، قم، 1417، نشر آل البيت.
- 2- کشف الغمه ابوالفتح اربلی، چاپ دوم، دار الاضواء، بیروت، سال 1405، انتشارات دار الاضواء، ج2، ص 248.
- 3- آیت‌الله مرعشی نجفی، شرح احقاق الحق، نشر کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ج27، ص 466.
- 4- محمدباقر مدرس، شخصیت حسین(ع)، چاپ تابش تبریز، سال 2536/3/5، ص 614.
- 5- عماد الدین طبری، کامل بهایی، چاپ مرتضویه، ج2، ص 179.
- 6- منتخب فخر الدین طریحی، چاپ امیر، 1362، انتشارات رضی، قم، ج1، ص 141، متوفی 1085.
- 7- الکنی و الالقاب، ج2، ص 448، شیخ عباس قمی.
- 8- ... و بنته الاخری رقیه و قال الخمرای فی کتاب النفحات و کانت للحسین بنتاً تسمی رقیه و امها شاه زنان بنت کسری خرجت مع ابیها الحسین من المدینة حین خرج و کان لها من العمر خمس سنین و قیل سبع سنین حتی جائت معه الی کربلا ... و اما رقیه فقد توفیت بالشام معالی السبطین، محمدمهدی مازندرانی، چاپ افست مصباحی، تبریز، ج2، ص 127 و 128.
- 9- کتاب روضه‌های فاطمی‌نیا، محمد رضی، چاپ ششم، ثامن الحجج، ص 209.
- 10- معالی السبطین، ج2، ص 101 و 102، همان.